

A mai magyar helynévi adatbázis feltöltése

1. ütem

- Ebben az ütemben kerül sor a forrásként szolgáló földrajzinév-tárak anyagának adatbázisban való rögzítésére.
- Ennek során nem történhet adatvesztés, de nem adunk meg a forráshoz képest többletinformációkat sem.
- A munka **településenkénti egységekben** folyik.
- A munkában résztvevők két file-t kapnak: egy sorhú szövegfile-t (pl. 01mekeny-es-sorhú), illetve egy „ömlesztett” file-t (pl. 01mekeny-es-ömlesztett). A feldolgozás alapjául az utóbbi file szolgál.

I. Előkészítés

0. A munka megkezdése előtt célszerű elolvasni a **feldolgozandó kötet anyagközlésre vonatkozó útmutatóját**, amely pdf. formátumban megtalálható a tanszék honlapján ([mnytud.arts.unideb.hu/kutatás/nyelv- és névtörténeti műhely](http://mnytud.arts.unideb.hu/kutatás/nyelv-és-névtörténeti-műhely) alatt).

1. A szöveg korrigálása

1. a nyomtatott szöveg összevetése az eredeti szöveggel, ill. annak kinagyított fénymásolatával: korrektúra a papírváltozaton
2. a javítások átvezetése a sorhú szövegfile-ban, illetve párhuzamosan az „ömlesztett” file-ban is
3. mivel az egy-egy megyei anyagon végzett, a sorhúséget megszüntető műveletek során a sorvégi elválasztójel a dőlt betűvel szedett adatokban törlődik, ezek pótlására az adatbázis alapjául szolgáló ömlesztett szövegfile-ban külön figyelmet kell fordítani
4. az anyag elmentése változatlan néven (pl. 01mekeny-es-sorhú, 01mekeny-es-ömlesztett)
5. a további munkafázisokat már csupán az ömlesztett file-ban végezzük

2. A szöveg explicit formára történő átalakítása: ennek bizonyos lépései az adatbázisban rögzítéssel párhuzamosan zajlanak, másokat viszont az adatbázisban rögzítés utolsó lépéseként, már magának a kész adatbázisnak a megfelelő oszlopában célszerű elvégezni

Erre azért van szükség, mert a szerkesztés során helytakarékosság végett információkat összevontan jelenítettek meg a szerkesztők: pl. az ismétlődő formájú (de más időből való) adatot nem írták ki ismét, vagy ~ jellel helyettesítették stb.

1. a történeti adatok előtt többnyire nem évszám áll, hanem a kéziratos forrás rövidítése, amelyet a település szövegének végén old fel a rövidítésjegyzék: ezt az adatbázisban rögzítéskor nem alakítjuk át (csak a forrástípus oszlopot töltjük ki), majd csupán egy-egy település valamennyi helynévi adatának adatbázisba emelése után töltjük ki az évszám oszlopot is .
2. a felszínre és művelési ágra vonatkozó, visszatérő rövidítéseket nem oldjuk fel

II. Az adatbázis kialakítása

Mivel településenként készítjük el az adatbázisokat, bizonyos mezők kitöltése (1–2.) az első fázisban nem szükséges (mivel ezek egy-egy településhez kapcsolódóan azonos adatokat tartalmaznak), így ezek ebben az ütemben még ki is maradnak. Csupán egy-egy település adatbázisának feltöltését követően csatoljuk az adatbázishoz tehát az 1–2. mezőt, azaz: 1. a megye megjelölését, illetve 2. a település megjelölését (mindegyiket számkód formájában adva meg).

1. A szöveg adatbázissá alakítása

- Köztes lépésként egyszerű, könnyen elérhető táblázatkezelőt (Word-táblázatot) használunk, mert ezek az adatrögzítést megkönnyítik, mivel nem igényelnek speciális ismereteket: az egyes települések ömlesztett file-jának elején már szerepel is ez a táblázat.
- Az adatbázisba emelés előtt átnevezzük a fájlt, olyan módon, hogy a névben szereplő „ömlesztett” szót „táblázat”-ra cseréljük ki (pl. 01mekenyes-ömlesztett > 01mekenyes-táblázat)

2. A szöveg rekordokra tördelésének alapelvei

- Egy-egy sorszámozott bekezdésen belül minden egyes névadat egy rekordnak felel meg, azaz a rekordok az **1 rekord = 1 adat elve** alapján alakítandók ki.
- A **szöveges információ** mindig az adott korból származó adathoz kerül, ez többnyire a mai élőnyelvi forma.

3. Az adatbázisban rögzítés lépései

- A szöveg adatbázissá alakítását az alábbi módszerrel végezzük el.

a) A sorszámozott bekezdések előtt a következő táblázatformátum szerepel.

(Többletsorokat úgy kapunk, ha bármelyik sor végére állva — a táblázaton kívül — Enter-t ütünk.) A táblázat oszlopai (mezői) az adatbázis mezőszerkezete 2-12. oszlopának felelnek meg.

forr	ssz	ny	év	forrástípus	adat	rag	helyfajta	obj.inf	standard

b) Majd a szövegben bekezdésenként haladva feltöltjük a táblázatot. A feltöltés úgy történik, hogy az egyes információdarabokat (pl. névadat, ragok, nyelvi hovatartozás stb.) kijelölve kivágjuk, és felvisszük azt (az egérrel vagy másolás-beillesztés kombinációval) a táblázat megfelelő cellájába. (A fölösleges központozást, pl. kettőspontokat, vesszőket stb. töröljük.)

1. Mindenekelőtt beemeljük a **lapszámot** a „forrás” mező első cellájába (amikor egy lapnyi szöveg átalakításával megvagyunk, akkor célszerű a megfelelő lapszámot bemásolni minden cellába: a másolás funkcióval a legegyszerűbb, az adott oszlop celláit kijelölve beillesztjük az első cellában lévő lapszámot).

2. Az objektum **sorszámát** ugyancsak felvisszük a megfelelő oszlopba (utóbb ez is több rekordba bemásolandó lesz a fenti módszerrel).

3. Ezt követően emeljük be az egyes információdarabokat a táblázat megfelelő részébe: a szöveg szerint haladva, és ügyelve arra, hogy minden névadat önálló rekordot képviseljen.

3.1. Például a *Mekényes* településnévről szóló szövegdarab így helyezendő el a táblázatban:

S37>

0. *Mökönyös*: *Mökényös*, -ön, -rü, -re, -i: n. *Mëknics*: n. *Mëkänics*: n. *Mëknyës*: n. *Mëkinyës*, in, fun, □f *Mëknics*, *mëknicsər* [BC1: *Mökenyes* BC7, K8/b, K8/c: *Mekenyés* BC8: *Mekenyés* SchQ1–9, K7, K8/a, K8/d: *Mekényes*]

forr	ssz	ny	év	forrástípus	adat	rag	helyfajta	Obj.inf	standard
BMFN 1: 37	0.				<i>Mökönyös</i>	-ön, -rü, -re, -i			
					<i>Mökényös</i>				
		n.			<i>Mëknics</i>	in, fun, □f <i>Mëknics</i> , <i>mëknicsər</i>			
		n.			<i>Mëkänics</i>				
		n.			<i>Mëknyës</i>				
		n.			<i>Mëkinyës</i>				
				BC1	<i>Mökenyes</i>				
				BC7	<i>Mekenyés</i>				
				K8/b	<i>Mekenyés</i>				
				K8/c	<i>Mekenyés</i>				
				BC8	<i>Mekenyés</i>				
				SchQ1	<i>Mekényes</i>				
				SchQ2	<i>Mekényes</i>				
				SchQ3	<i>Mekényes</i>				
				SchQ4	<i>Mekényes</i>				
				SchQ5	<i>Mekényes</i>				
				SchQ6	<i>Mekényes</i>				
				SchQ7	<i>Mekényes</i>				
				SchQ8	<i>Mekényes</i>				
				SchQ9	<i>Mekényes</i>				
				K7	<i>Mekényes</i>				
				K8/a	<i>Mekényes</i>				
				K8/d	<i>Mekényes</i>				

Megjegyzés a félkövérrel szedett részhez: a szövegfile-ban a források jelzése gyakran összevontan történik: pl. SchQ1–9. Az összevont forrásjelzéseket az adatbázisban szétszedve, azaz hozzájuk önálló rekordokat rendelve adjuk meg, mindegyik mellett feltüntetve a megfelelő névadatot is.

És ezt követően a 0. sorszámot bemásoljuk valamennyi rekordba. A 37. lapszámmal majd csupán akkor járunk el ugyanígy, ha a 37. lap valamennyi adatát elhelyeztük az adatbázisban.

3.2. Vagy a (valamivel kevesebb információt tartalmazó) alábbi objektumok adatai:

101. *Kis Máté-főd*: n. *Kis Máté-fölt* ‘Kis Máté-Feld’: *Mágocsi uti-fődek*: *Mágocsi-fődek* [K8/a: *Kiss Máté földje*; sz, P: *Kis Máté földje*; sz] S, Men, sz. Tulajdonosa volt az egyik *Máté* család. A *Kis* megkülönböztető ragadványnév. *Máté* családnevűek ma is élnek a faluban.

így néz ki adatbázisba emelve:

forr	ssz	ny	év	forrástípus	adat	rag	helyfajta	Obj.inf	standard
BMFN 1: 51					<i>Kis Máté-főd</i>		S, Men, sz.	Tulajdonosa volt az egyik <i>Máté</i> család. A <i>Kis</i> megkülönböztető ragadványnév. <i>Máté</i> családnevűek ma is élnek a faluban.	
		n.			<i>Kis Máté-fölt</i>		S, Men, sz.	Tulajdonosa volt az egyik <i>Máté</i> család. A <i>Kis</i> megkülönböztető ragadványnév. <i>Máté</i> családnevűek ma is élnek a faluban.	‘Kis Máté-Feld’
					<i>Mágocsi uti-fődek</i>		S, Men, sz.	Tulajdonosa volt az egyik <i>Máté</i> család. A <i>Kis</i> megkülönböztető ragadványnév. <i>Máté</i> családnevűek ma is élnek a faluban.	
					<i>Mágocsi-fődek</i>		S, Men, sz.	Tulajdonosa volt az egyik <i>Máté</i> család. A <i>Kis</i> megkülönböztető ragadványnév. <i>Máté</i> családnevűek ma is élnek a faluban.	
				K8/a	<i>Kiss Máté földje</i>		sz		
				P	<i>Kis Máté földje</i>		sz		

3.3. Az egy-két adatot tartalmazó objektumok beemelése:

3. n. *H□lterperg* ‘Halterberg’ D, Fr.

4. n. *Këncsv□nc* ‘Gänsschwanz’ Fr. A névnek ma is gúnyolódó hangulata van.

5. n. *Rábënsv□nc*: n. *Rávënsv□nc* ‘Rabenschwanz’ Fr. Gúnyolódó hangulatú név.

így néz ki az adatbázisban:

forr	ssz	ny	év	forrástípus	adat	rag	helyfajta	Obj.inf	standard
BMFN 1: 37	3.	n.			<i>H□lterperg</i>		D, Fr.		‘Halterberg’
BMFN 1:	4.	n.			<i>Këncsv□nc</i>		Fr.	A névnek ma is gúnyolódó hangulata	Gänsschwanz’

37								van	
BMF N 1: 37	5.	n.			<i>Rábənsv□n</i> <i>c</i>		Fr.	Gúnyolódó hangulatú név.	'Rabenschwan z'
BMF N 1: 37	5.	n			<i>Rávənsv□n</i> <i>c</i>		Fr.	Gúnyolódó hangulatú név.	'Rabenschwan z'

III. Az adatbázis kiegészítése

1. A rekordonként ismétlődő mezők kitöltése: ide tartozik az 1. megye, a 2. település megjelölése. A forrásadatok megadása egy-egy lapnyi adat beemelése után végzendő el.
2. Az év mezőben a forrásjelzések feloldása (A település végén található jegyzék, illetve a kötet elején/végén lévő rövidítésjegyzék alapján.)
3. Az üresen maradt mezőbe (azaz az élőnyelvi adatokhoz) beírjuk a megfelelő évszámot (erről részletesebben lásd az adatbázis mezőszerkezete c. anyagban a 6. pont alatt)

A fájl elmentése változatlan néven.

Végül a három végleges fájlt (sorhú, ömlesztett, táblázat) és a település papíron meglévő (fénymásolt, ill. nyomtatott) anyagait visszajuttatjuk a koordinátornak.